

Natuurherstel in Vlaanderen en de impact op libellen

Jorg Lambrechts
Natuurpunt Studie

Opbouw presentatie

- 1. Algemene beschouwingen natuurherstel;**
- 2. Specifieke voorbeelden natuurherstel;**
- 3. Bespreking uitbreiding enkele libellensoorten (link met natuurherstel)**
- 4. Conclusies**

Stilstaand vs. stromend water

- **Lentische systemen (stilstaand water) vs lotische systemen (stromend water)**
- **Instanties die op grote schaal ‘natuurherstel’ uitvoeren aan stromend water:**
  - Aquafin
  - VMM (hermeandering, vistrappen,...)
  - Provincies

Drie instanties die op grote schaal natuurherstel uitvoeren aan stilstaand water:

- **ANB**
- **Natuurpunt**
- **VLM (natuurinrichting; op gronden van derden)**
- **(soms provincies, gemeentes, particulieren)**

Beschermd vs. bedreigd

Kalkman et al. (2018). *Diversity and conservation of European dragonflies and damselflies (Odonata)*. Hydrobiologia;

- **Beschermdde libellensoorten (volgens HRL) vooral in W en C Eu**
- **Momenteel bedreigde soorten volgens (recente) Europese Rode Lijst vooral in Z-Eu (mediterraan)**

→ mismatch!

HRL Bijlage II soorten

- In Vlaanderen momenteel 3 Bijlage II (HRL) soorten met populaties;
- Voorbije decennia slechts één soort → in Vl. 5 gebieden aangemeld:
  - Mechelse heide en vallei van de Ziepbeek
  - Mangelbeek en heide- en vengebieden tussen Houthalen en Gruitrode
  - Vallei- en brongebieden van de Zwarte Beek, Bolisserbeek en Dommel met heide en vengebieden
  - Valleigebied van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en hei
  - Kalmthoutse Heide

LIFE projecten ifv libel(len)!

- **Officieel 4 LIFE projecten ooit in België met als doelsoort Gevlekte witsnuit uitgevoerd:**
  - Hela (Kalmthoutse Heide)
  - Helvex (opvolger Kalmthoutse Heide; loopt nu)
  - Turnhouts vennengebied
  - Danah

Link:

<http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm>

LIFE projecten ifv habitat *L. pectoralis*

- 22 LIFE projecten met als doel herstel van Habitat 3130: Oligotrophic to mesotrophic standing waters with vegetation of the Littorelletea uniflorae and/or of the Isoëto-Nanojuncetea

o.a. de 4 genoemde Life projecten voor *L. pectoralis*;

+ LIFE DELTA (Demervallei; recent gestart), LIFE Grote Netewoud (lopend), LIFE Hageland (lopend), LIFE Visbeek, LIFE Itter en Outer, LIFE Dommeldal, LIFE Liereman,...

Molenheide (Langdorp-Aarschot)

Molenheide

- 'Kwetsbaar': Tangpantserjuffer;
- 'Zeldzaam': Koraaljuffer en Tengere pantserjuffer;
- Overige:
  - Gaffelwaterjuffer
  - Tengere grasjuffer
  - Zwervende pantserjuffer

Catselt (Zichem): net voor de werke

graafwerken

Kort na graafwerken (winter 08-09)

Catselt; in 2012

Catselt

- Met uitsterven bedreigd: Gevlekte witsnuitlibel;
  - Kwetsbaar: Noordse witsnuitlibel;
Tangpantserjuffer;
  - Zeldzaam: Venwitsnuitlibel, Koraaljuffer en
Tengere pantserjuffer;
- ➔ drie soorten witsnuiten !

Averbode Bos & Heide

- 20tal vennen hersteld;
- Anno 2014 waren er 21 ha vennen hersteld (11ha + 10ha Munnickxgoor);
- Waterpeilen anno 2017 nog steeds geen definitief evenwicht bereikt: peilen nog stijgend!;
- abiotisch en topografisch is er ruimte voor 30 ha venhabitat (binnen herstelde zones);

3 typen van zure vennen:

- **Zure vennen (pH 4,2-5,0)**: Laat Poeltje, 2de Grote Eikenbosven, Gerhagenven;
  - **Zwak zure vennen (5,0-6,0)**: Vrouwenkloostervijver, Nooit Gedacht ven, Proviseursvijver, Bergven, Nieuwe Akkerven, Langven, Conventsvijver, Gorisvijver
  - **Zwak zuur tot circumneutrale vennen (6,0-7,2)**: Boonsdriesvijver, Hoornven, Geervijver, Kromme Ellenboogvijver, Weefbergven
- Enkel de Rietvijver: hogere pH: 7,66.
- Er komen geen zeer zure vennen voor (pH < 4,2)

Hoornven voor het herstel

Hoornven na herstel

Averbode Bos & Heide

Voor natuurherstel: quasi geen libellen.

Momenteel 46 soorten. O.a.:

- **Tengere pantserjuffer: zeer hoge aantallen (duizenden) exemplaren;**
- **Veel Tangpantser en Koraaljuffer;**
- **3 soorten witsnuiten;**
- **‘Veel’ (tientallen) Zwarte heidelibel;**

Vinne

- Herstel van een groot ‘van nature eutroof’ meer in Haspengouw;

Slechts 7 soorten vóór de natuurinrichting; allen zeer algemeen in VI.

Spectaculair snelle kolonisatie na NI:

- 27 soorten in 2005, eerste jaar na NI**
- 32 soorten in 2006 (o.a. populatie Vroege glaz)**
- 6 'nieuwe soorten' in 2007; geen in 2008; 2 in '09**
- in totaal 41 soorten sinds de natuurinrichting (2005); waarvan 9 soorten slechts éénmalig zijn gezien**

Natuurherstel in een libellenarme re

Toename soorten

- Tot op heden **31** libellensoorten waargenomen; meeste na de werken (vernatting en poelen; 2008 en later); voorheen enkel slootjes;
- **Tengere pantserjuffer, Koraaljuffer en Zuidelijke glazenmaker** wellicht enkel als zwervers;
- **Populatie Gaffelwaterjuffer** op poelen;
- **Populatie Tengere grasjuffer**;
- **meermaals Zuidelijke oeverlibel**

Herstel kalkmoeras in Aardgat (Tien

- In libellenarme regio in Leemstreek
- Door volgehouden (sinds 1986) adequaat beheer;
- Vestiging populatie Beekoeverlibel sinds 2016!

Grootschalig herstel laagveen

- **LIFE+ Most Keiheuvel in Balen in 2013 – 2018 (ANB)**
- **51 soorten libellen:**
  - 44 soorten voortplantend in het gebied waargenomen
  - 7 enkel als zwerver.

Libellen Most

Meest relevante soorten ikv (laag)veenherstel:

- ‘Bedreigd’: Gewone Bronlibel, Hoogveenglanslibel, Bruine Korenbout;
- ‘Kwetsbaar’: Gevlekte Glanslibel, Glassnijder, Venglazenmaker, **Beekoeverlibel** en Tangpantserjuffer;

Stromend water

Leefmilieu, Natuur en Energie: 800 miljoen euro budget; Posten mbt 'stromend water':

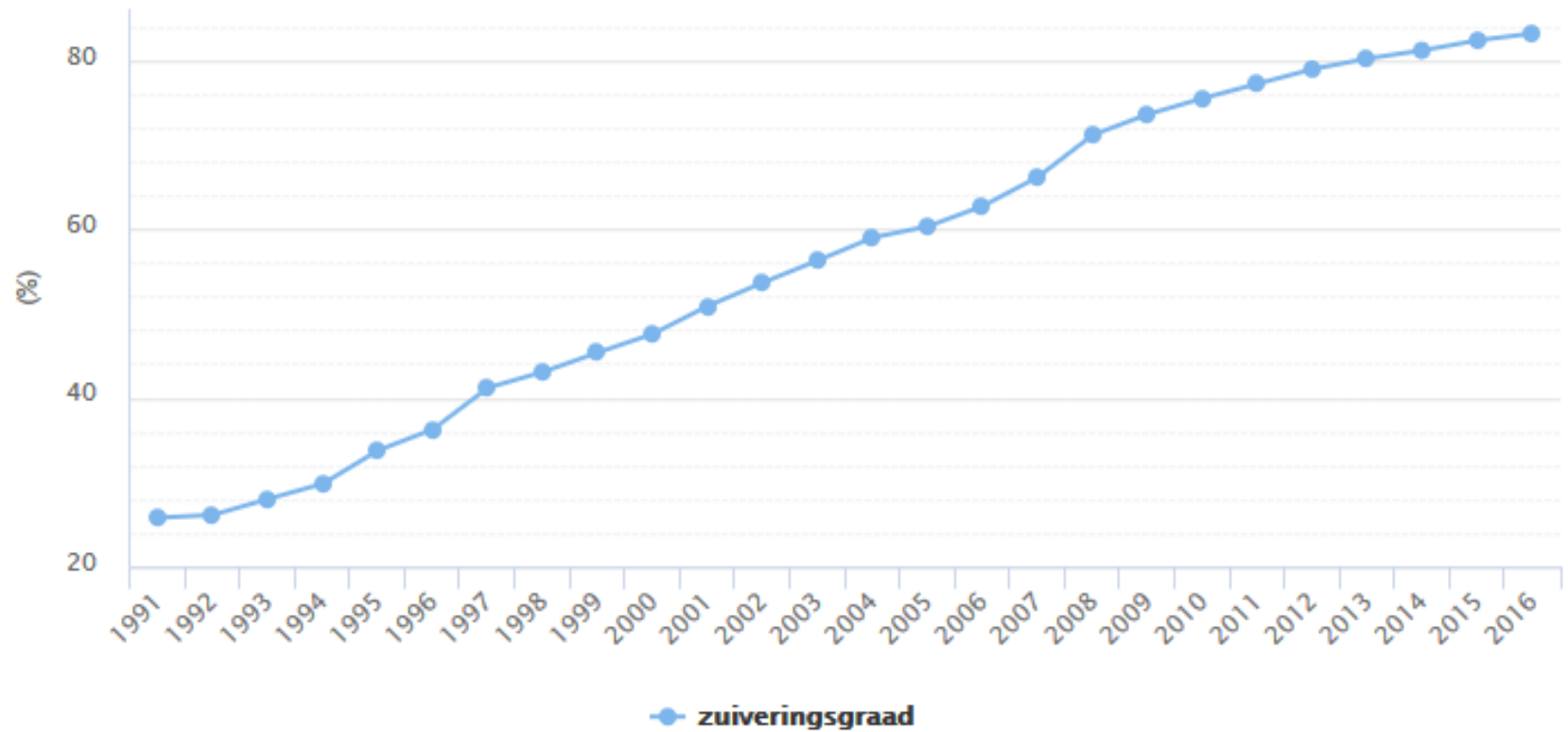
- **VMM jaarlijks 40 miljoen euro voor het beheer en investeringen m.b.t de onbevaarbare waterlopen (en voor opvolgen toestand ervan)**
- **De Vlaamse overheid voorziet een jaarlijks budget van ongeveer 300 miljoen euro voor het zuiveren van het afvalwater en het grondwater.**

Bron: <http://vormingbegroting.fenb.be/handboek-begroting/leefmilieu-natuur-en-energie>

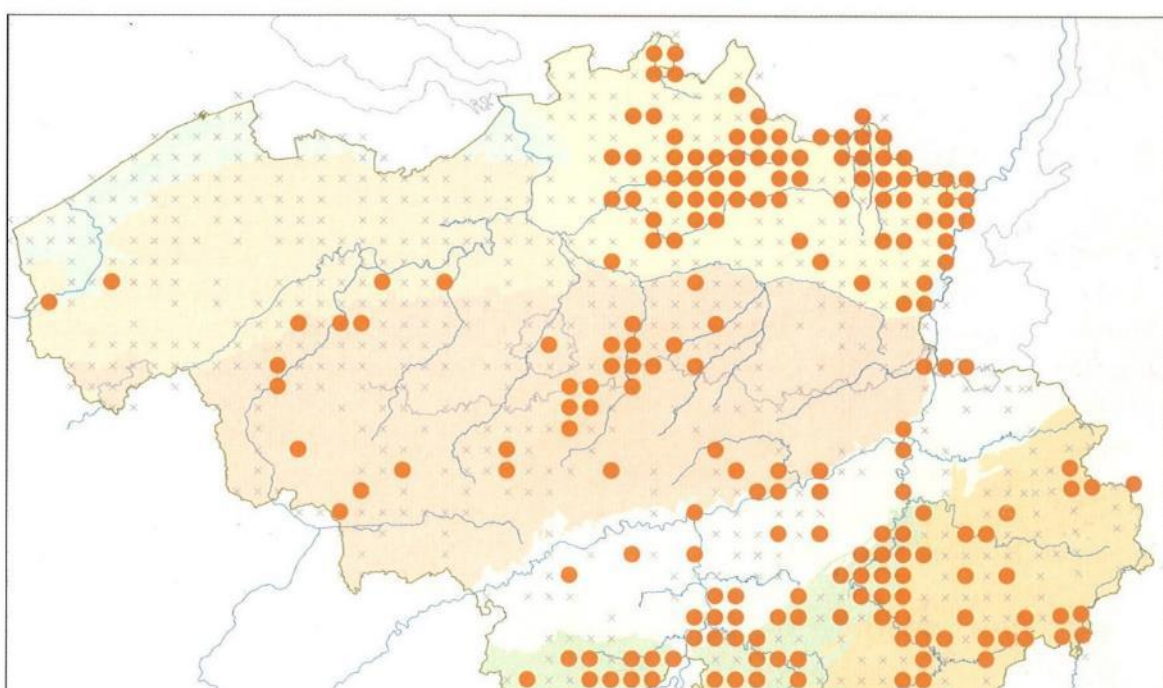
Zuiveringsgraad nam sterk toe

- **het rioolbeheer kostte in 2015 318 miljoen euro , of 50 euro per Vlaming;**
<https://www.vmm.be/publicaties/kosten-voor-riolering-rapportering-2015>;
- **Resultaat: zuiveringsgraad nam sterk toe!**

Zuiveringsgraad

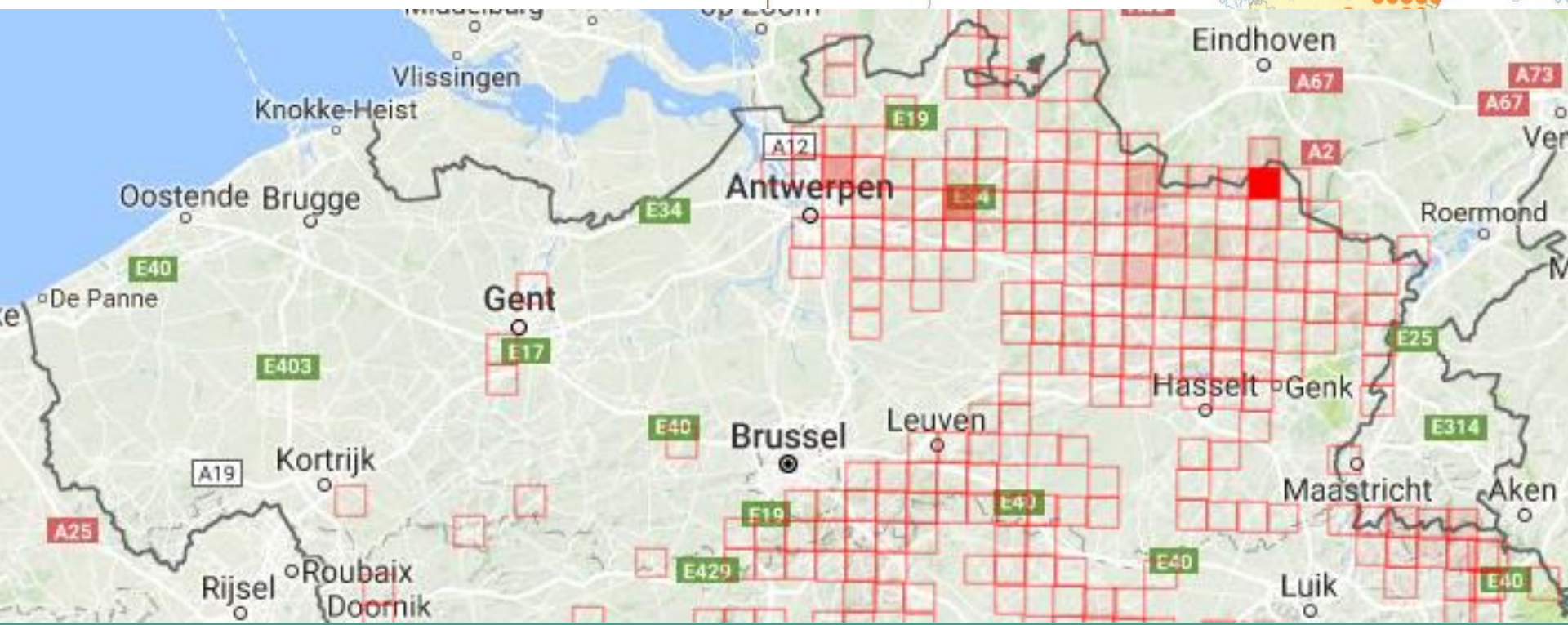
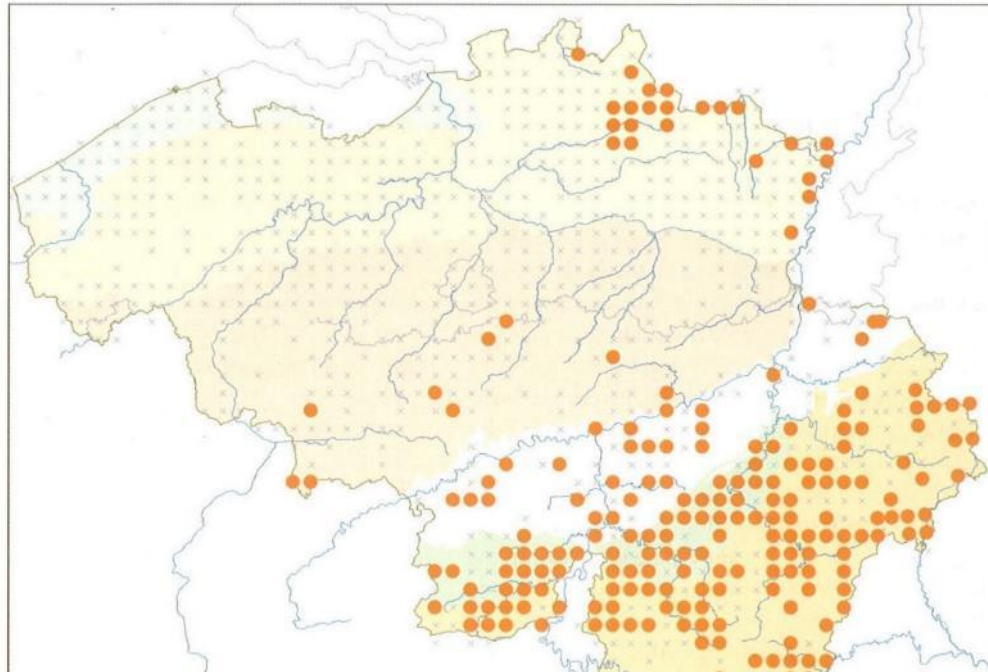

Weidebeekjuffer

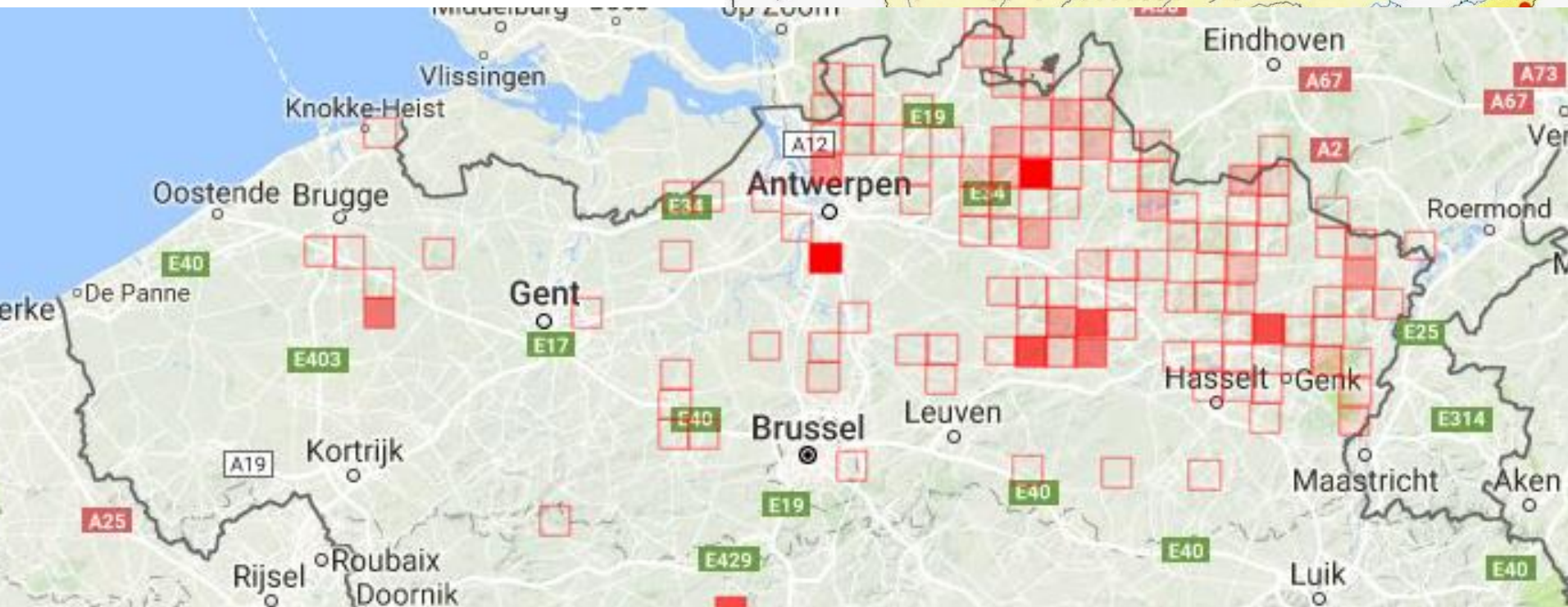
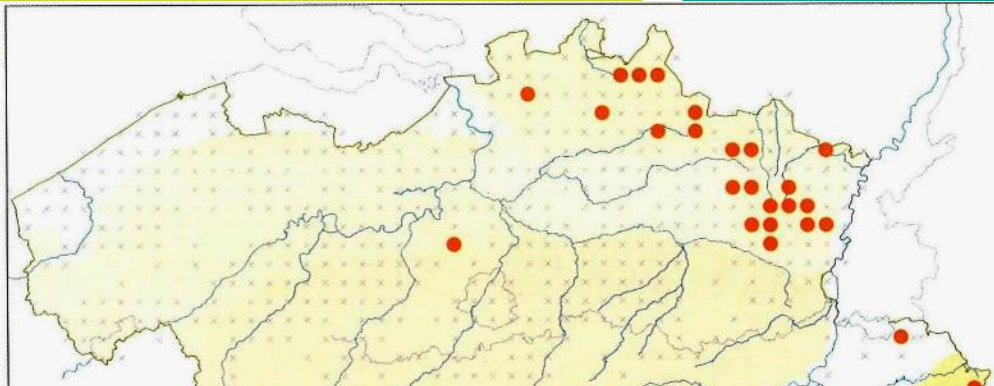

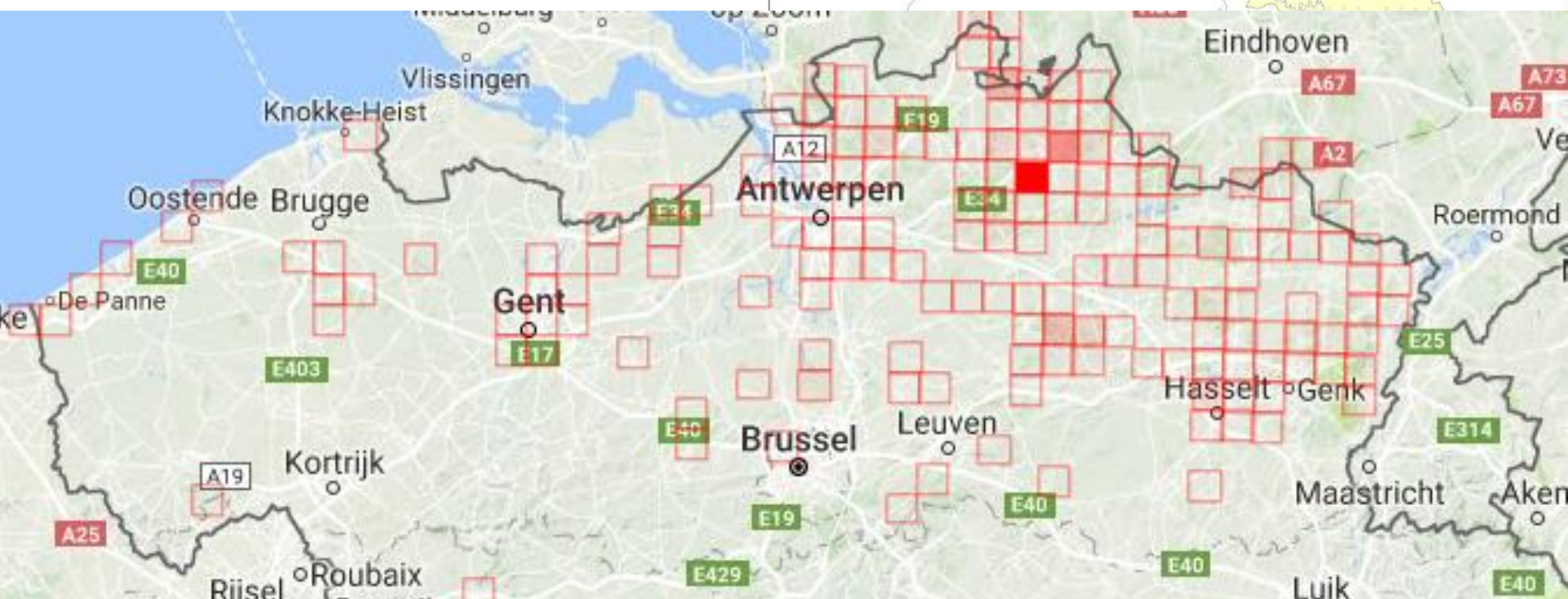
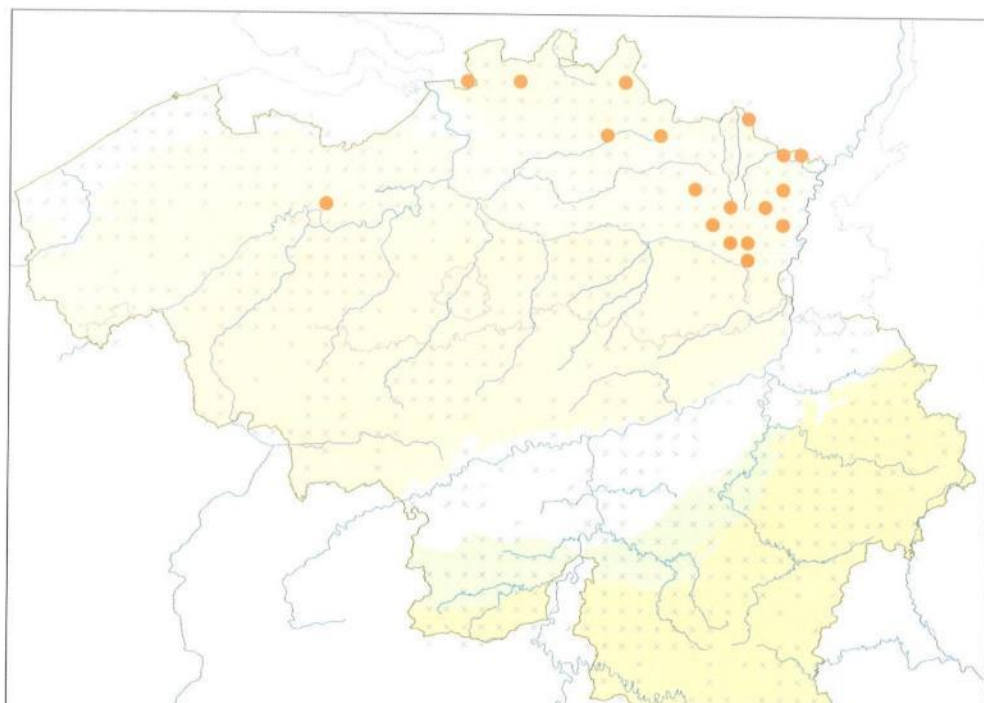
Bosbeekjuffer

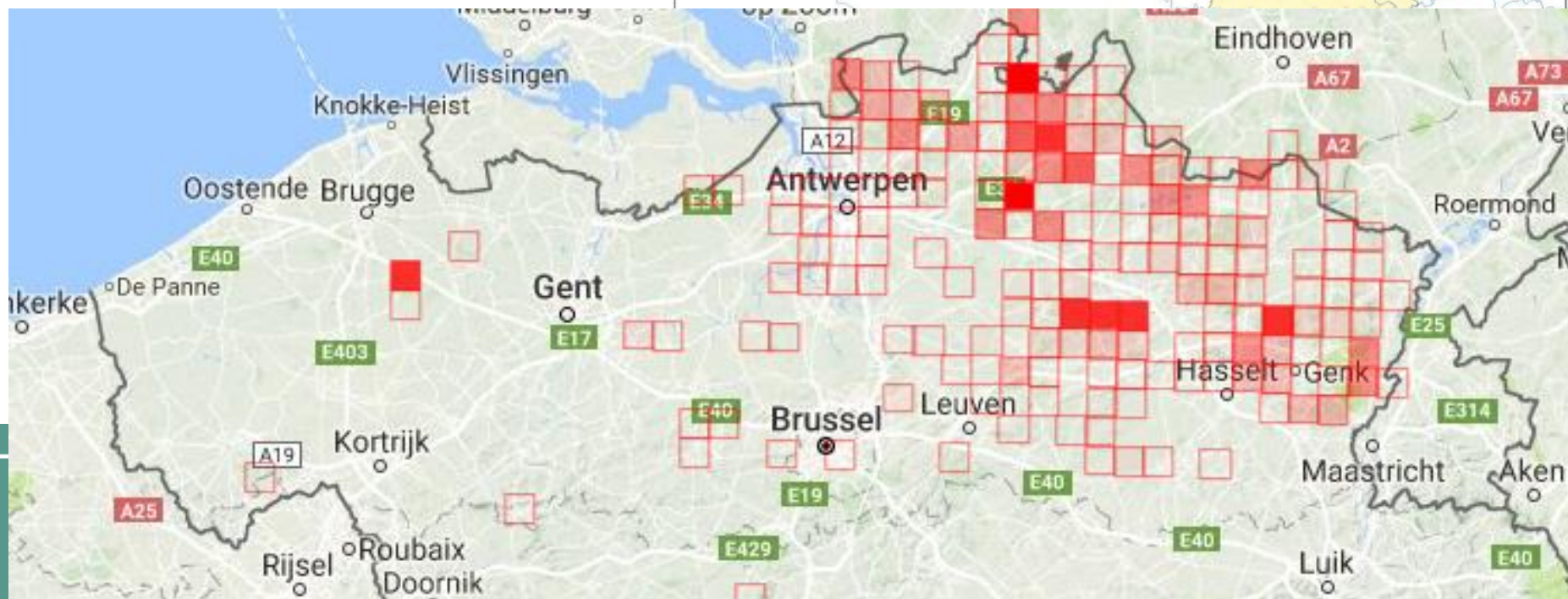
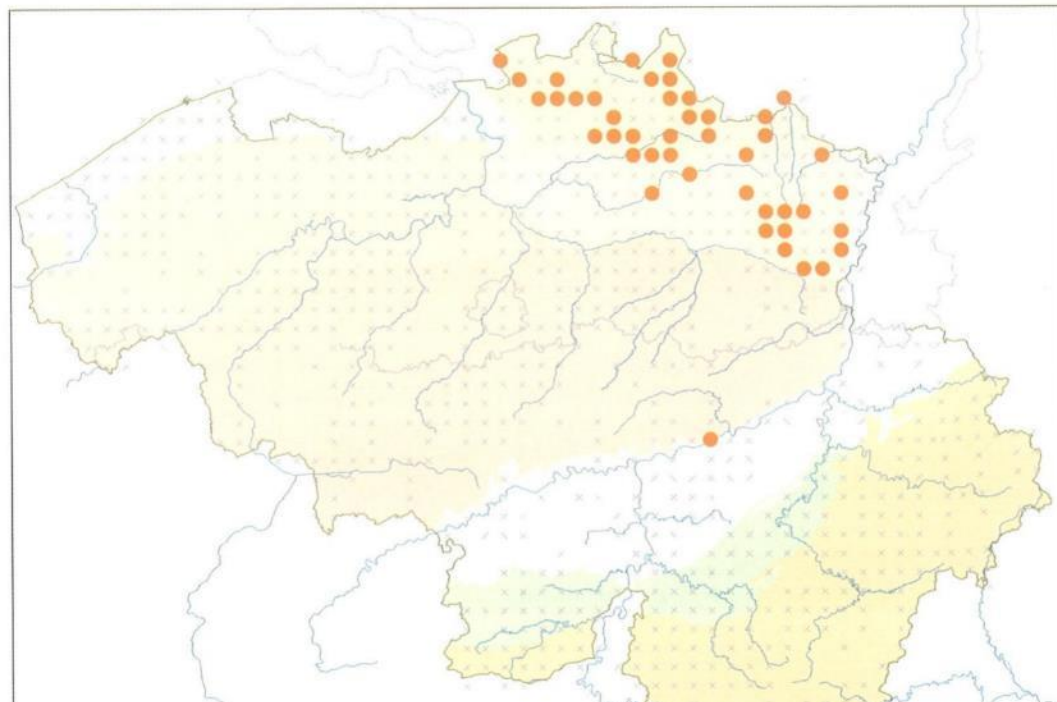
Tangpantserjuffer

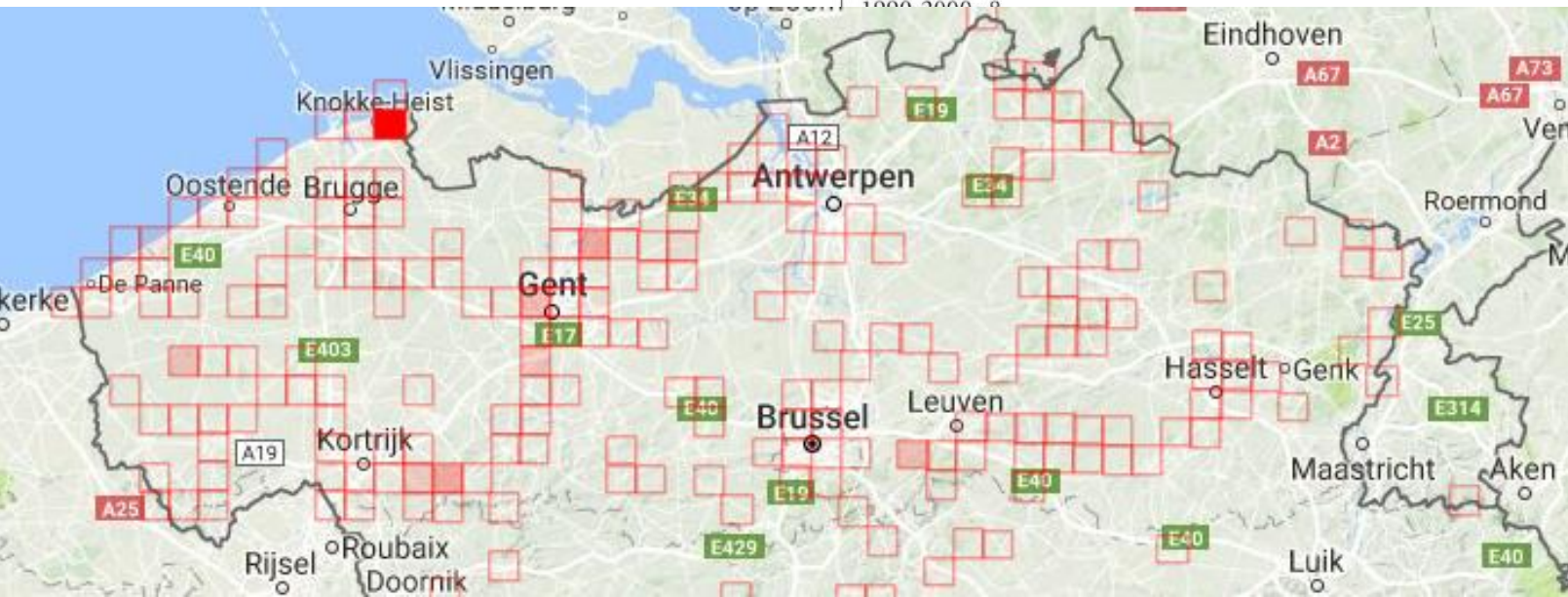
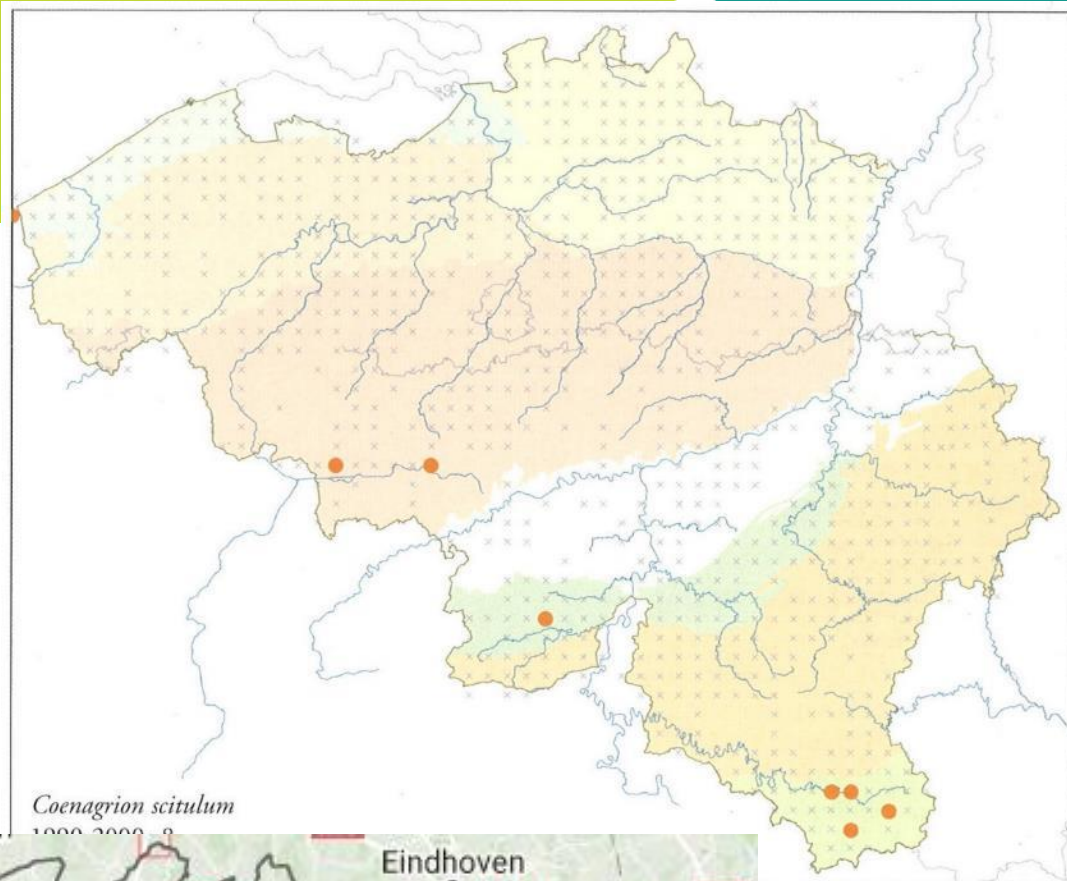
Tengere pantserjuffer

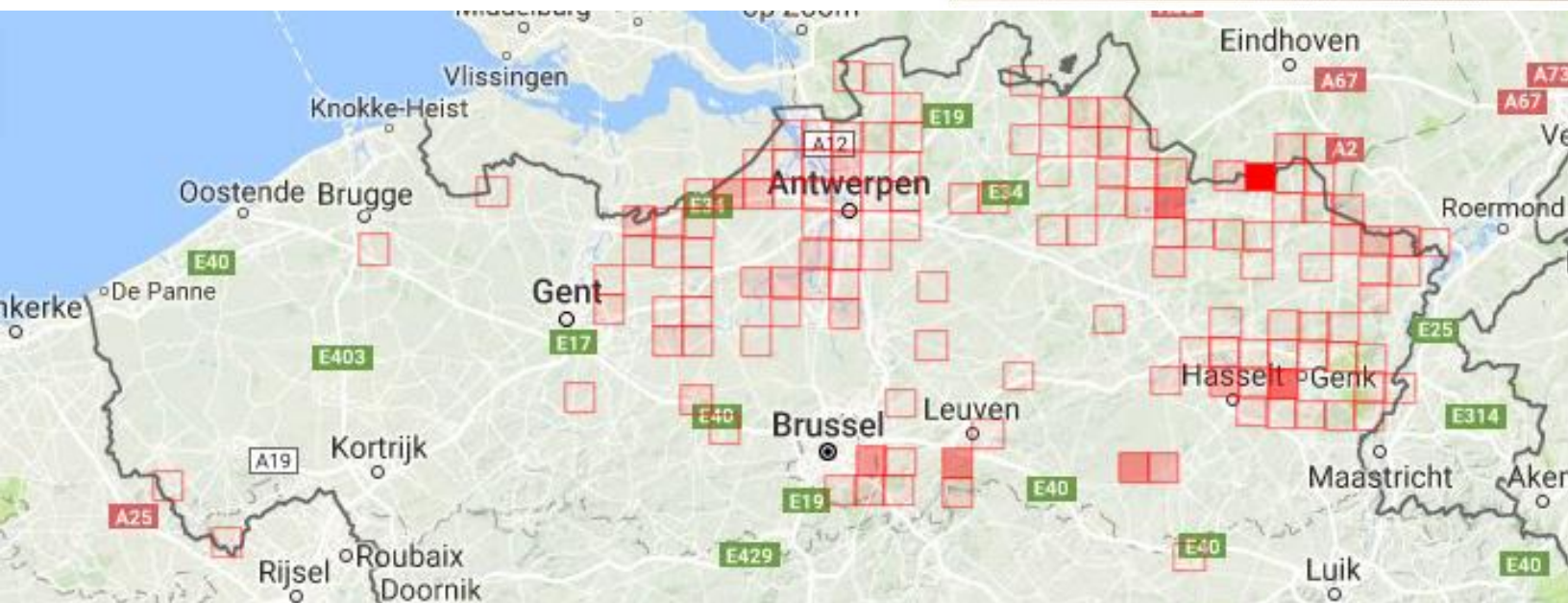
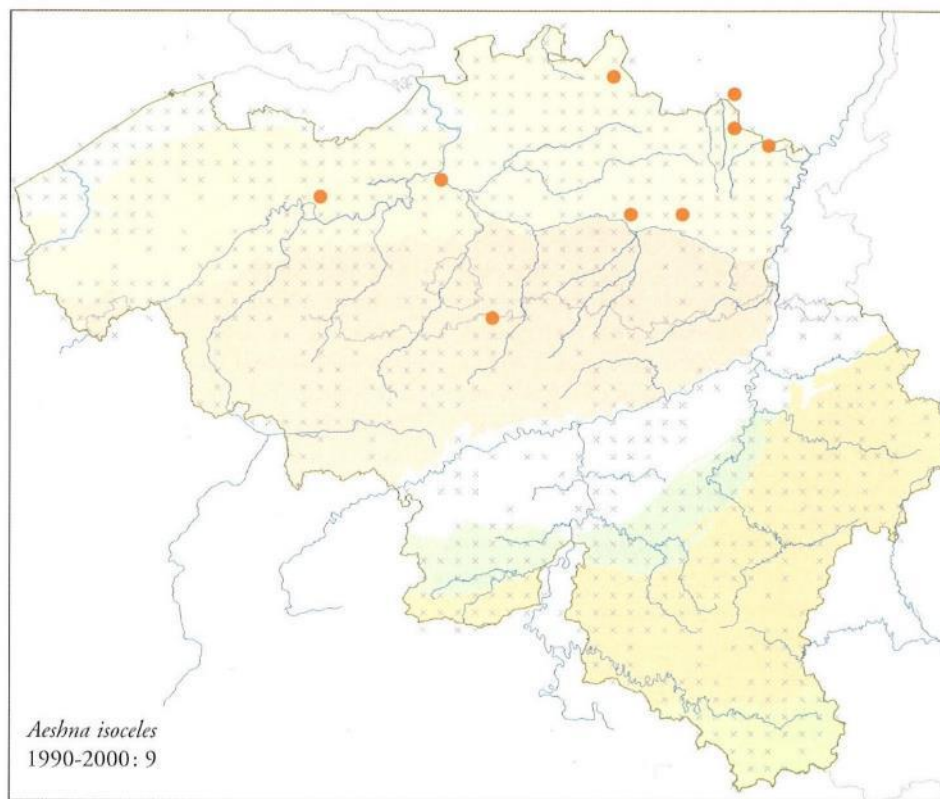
Koraaljuffer

Gaffelwaterjuffer

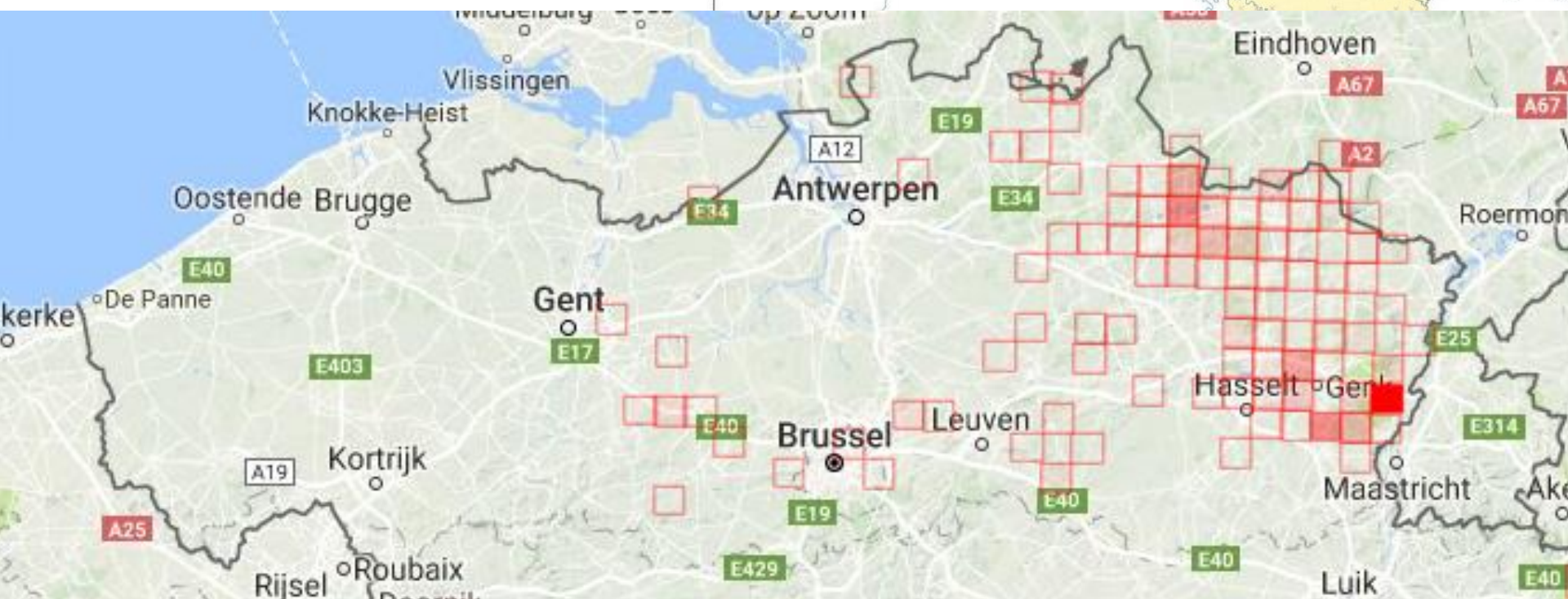
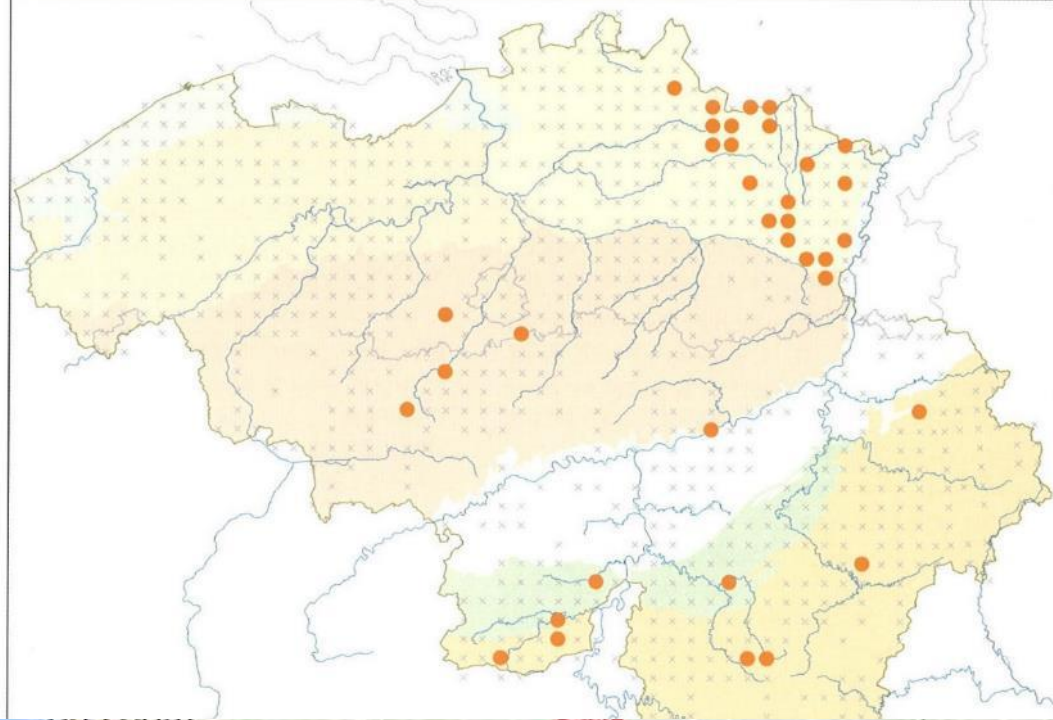

Vroege glazemaker

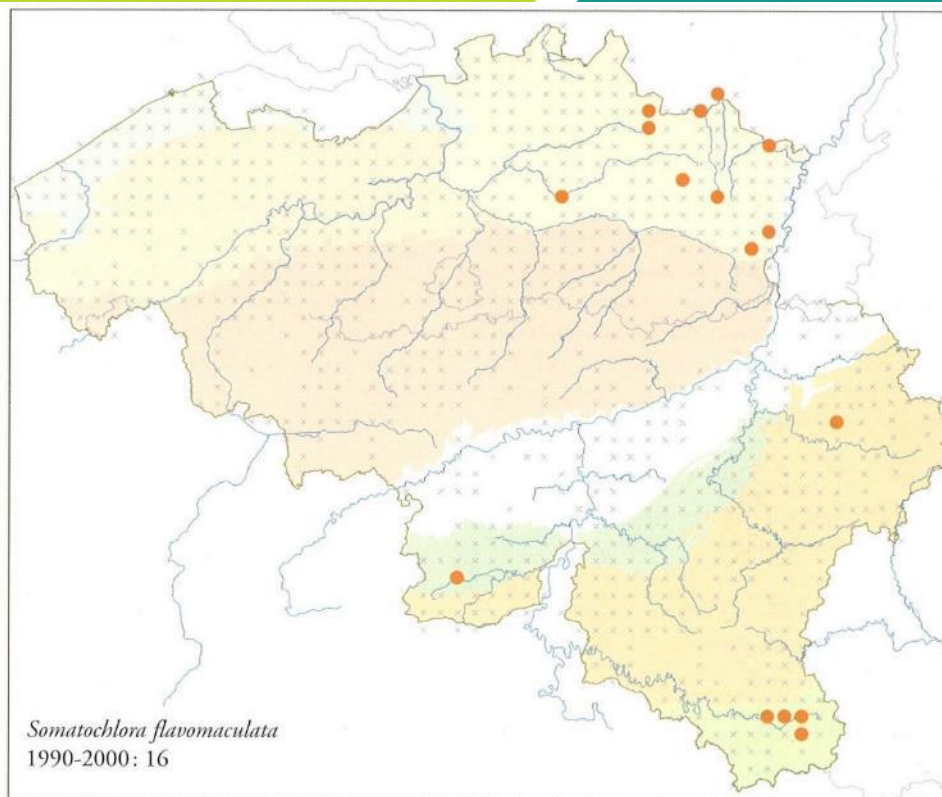

Beekoeverlibel

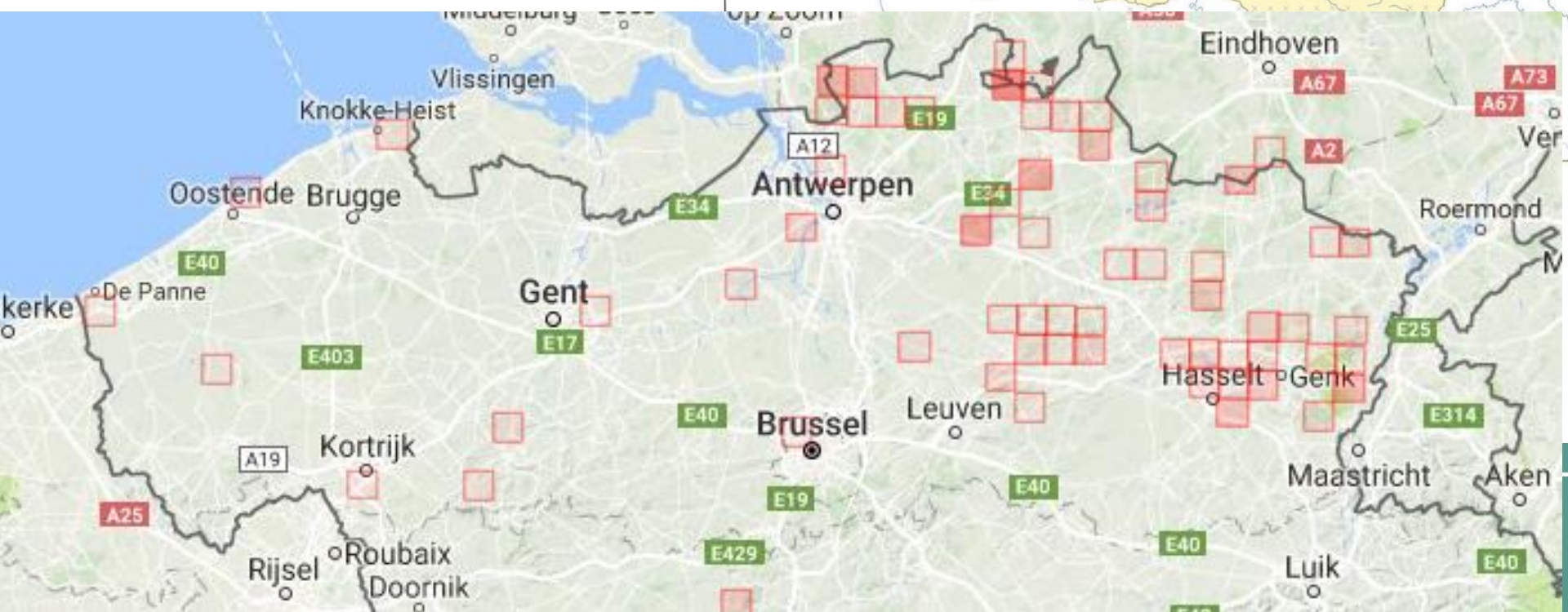
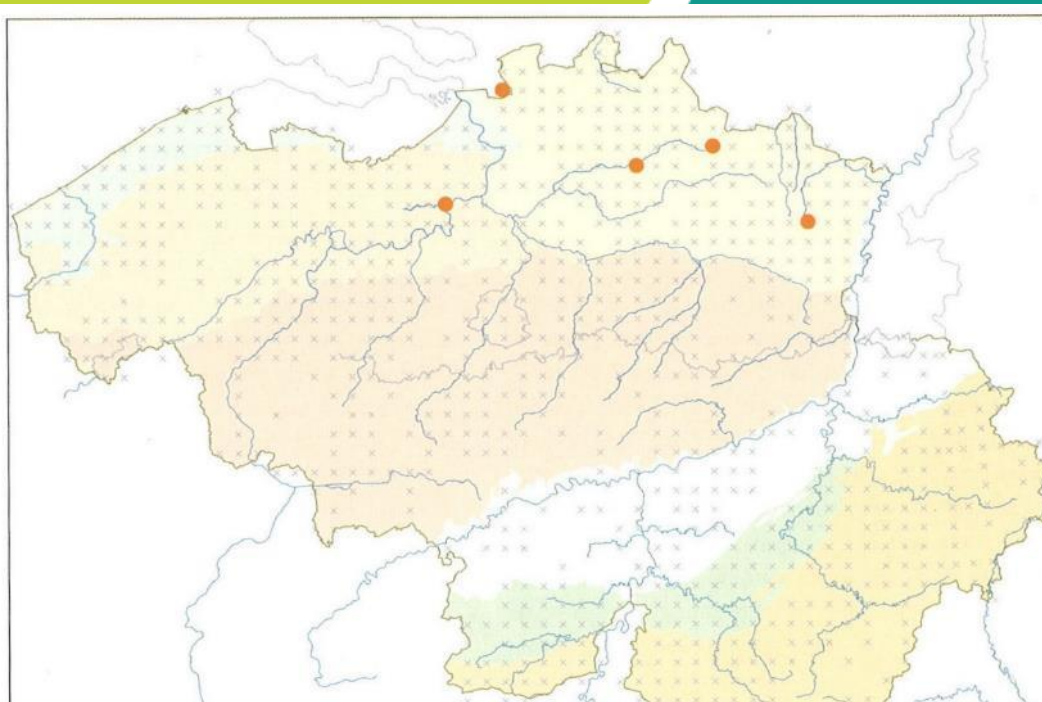

Gevlekte glanslibel

Gevlekte witsnuit

- Natuurherstel is bijzonder lonend voor libellen;**
- Veel soorten libellen zijn de voorbije 2 decennia sterk toegenomen in Vlaanderen;**
- **(zeer) algemene soorten (vaak geen ‘doelsoorten’ ; ‘meeliften’);**
  - **Tal van (voormalige) RL soorten**

Besluiten

- **Herstel van poelen, vennen, vijvers, meren: vaak een snelle en spectaculaire reactie (echter vaak ook tijdelijk! tenzij correct regulier beheer!);**
- **Maar...herstel (hoog- en laag)venen, kalkmoerassen,... vaak veel trager!**

Besluiten:

Toch nog diverse zorgenkindjes

- **Zowel echte zeldzaamheden**
  - Kempense heidelibel
  - Maanwaterjuffer
  - Speerwaterjuffer
- **Als ‘algemenere soorten’**
  - Zwarte heidelibel
  - Venwitsnuitlibel
  - Venglazenmaker

Besluiten

- Vaak weten we niet wat er in essentie fout zit voor deze soorten (wel indicaties: exotische vissen, verzuring,...);
- kennis blijft veelal beperkt tot faunistiek: wat vliegt wanneer, waar en hoeveel.
- Cfr. laatste Brachytron:
  - B. Hoeymans – Merkske
  - T. Vermeulen - Moervaartdepressie

Besluiten:

- kennis over larvaal biotoop en wat daar allemaal mis loopt (trofiegraad, pH, competitie, predatie, ...) is beperkt;
- weinig onderzoek in VI. (meer in NI);

- **Bedankt voor uw aandacht**

Jorg.lambrechts@natuurpunt.be

Vragen ?